

ծախքերուն կուտան : Այնչալ ընկերութիւնը կամ եղբայրութիւնն ալ ասոր նման է :

18. Երկու ուրիշ եղբայրութիւններ ալ կան, որ մէջերնին ու ուրիշներէն ստակ կը ժողովեն, ու մուրալու ամբողջ աղքատներուն ողորմութիւն կուտան :

19. Թագաւորութիւնը 1810ին սահմանած է, որ 25 տարի հաւատարմութիւն ծառայող ու վերջին տասը տարին մէկ մարդու քովը կեցող ծառաներէն ու աղախիւններէն տարին 10 հոգւոյ 150ական ֆիօրին պարգև տրվի :

Բոլոր Աննա ասանկ բաներով տարին 25,000 հոգւոյ ողորմութիւն կը տրվի, անոր համար ալ հասարակօրէն մուրալը արգելած է, մէկը կը տեսնեն նէ՛ կը պատժեն :

ԳՂՈՒԽ ԺԳ :

Երեւելի հասանդանոցները :

1. Յովսէփ կայսրը 1784ին պղտիկ հիւանդանոցները բոլոր աւրած, ու Ելէնկասսէ արուարձանին մէջը մեծ ու փառաւոր հիւանդանոց շինած է, որ մէկ սիրուն պղտիկ աւան մը կը նմանի : Դռնէն ներս մտածին պէս եօթը շէնքերէ միացած մեծ քառակուսի շէնք մըն է. մէջը քիչ մը ոտք ելջող հիւանդներուն զբօսանքի համար եօթը պար-

տէզ կայ: Առաջին պարտէզը շատ մեծ է, ու աւազանով (շատրվանով) ու գեղեցիկ ծառերով զարդարած է, վեցը չափաւոր են, ու մէջերնին կարգ կարգ թթիծառեր կան: Ռժիշկներուն վիրաբուժներուն ու ծառայողներուն բնակարաններէն 'ի զատ 111 մեծ սենեակներ կան, ամէն մէկը քսան հիւանդի համար շինված, ու քսանական անկողին դրած են, որոնց 61 սենեակը էրիկ մարդիկներու, ու 50ը կնիկներուն համար են. մէյ մէկ անկողիններով ու մէջը երկու երկու սպասաւորներով ալ շատ սենեակներ կան: Տարին 15, ինչուկ 17,000 հիւանդի չափ կըմտնեն կելեն: Հիւանդները չորս տեսակ են, առաջին տեսակը օրը մէկ Ֆիօրին 20 արծաթ քուայձառ կըվճարէ, ու մէկ սպասաւորով փառաւոր անկողինով զատ սենեակ կառնու, բայց պէտք է որ հետը իր հագուստը ունենայ: Արկորդը 31 արծաթ քուայձառ կըվճարէ, զատ խուց չեն 'ի տար, բայց ուրիշ բաները առաջինին պէս են, աս երկու տեսակին անբժշկելի հիւանդներ չեն առնուր: Արրորդը՝ թէ որ վեննացի է նէ 18, ու թէ որ դրսեցի է նէ 32 արծաթ քուայձառ կըվճարէ. կերակուրը, բժիշկը, դեղերը, ու ամէն ուրիշ բաները կըհոգան, ալ ուրիշ ստակ չեն ուզեր: Չորրորդը բան չիվճարեր, բայց իր աղքատ ու վճարելու անկարող ըլլալուն համար իր ժողովրդապետէն վկայական գիր պիտի ունենայ: Ռժիշկները օրը երկու հեղ ամէն հիւանդներու, իսկ ծանր հի-

ւանդներուն շատ հեղ կերթան կընային, ամէն մե-
 կուն դեղերը ու կերակուրները կապապրեն: Խո-
 հարանը (աշխանան) կերակուրները, ու դեղարանը
 դեղերը կը պատրաստըվին, ու ժամանակին կը բաժ-
 նըվին, սպասաւորները ամէն բաները ժամանակին
 կը պատրաստեն: Մէջը մատուռ մը ու շատ քահա-
 նաներ կան, որ ծանրացած հիւանդները խոստո-
 վանանք կընեն, ու բժիշկին խորհրդովը թոշակը ու
 վերջին օժումը կուտան, նոր գացած հիւանդներն
 ալ գացածնին պէս խոստովանանք կընեն: Առաջին
 շէնքին մէջը գեղեցիկ շէնք մը կայ, որուն մէջը մեծ
 դասատուն մը կայ, ուր բժիշկները բժշկութե՛ դաս
 կուտան, ու աչկերաները հետերնին հիւանդանոցին
 հիւանդներուն ալ պտըտցընելով կը կրթեն: Բժիշկ
 մըն ալ կայ, որուն կը տըրվի անծանօթ հիւանդութի՛ք
 մեռնօղներուն մարմինը, որ անոր ներսի դին կը-
 բանայ, ու ան հիւանդութե՛ արմատը կը փնտրէ,
 կը կտրէ՝ օղեյի մէջ կը պահէ, ու պատմութի՛ը կը-
 գրէ, որ ուրիշ անգամ պատահի նէ՛ կարօղ ըլլան
 դեղ ընել: Աս մարդս ինչ վան հիմայ 3,000 կտորի
 չափ ասանկ բաներ ժողված է: Առաջին շէնքին
 մէջը վիրաւորներու ու ձեռքը ոտքը և ուրիշ ան-
 դամները փտտած ու չորցած մարդիկներու համար
 ալ տեղ մը կայ, որոնց վրայ երևելի վիրաբուժ
 (Ճէրահ) մը հոգ կը տանի, բոլոր նոր սորված վիրա-
 բուժները պէտք է որ քիչ մը ատեն իր քովը
 վարժին, պզտիկ գործողութիւնները իր առջևը

իրենց ընել կուտայ, մեծ ու վտանգաւոր բաները
իրենց առջևը ինքը կրնէ, որ սորվին: Արրորդ շէն-
քին մէջը աչից հիւանդութի ունեցողներու տեղ
կայ, որ զատ բժիշկ մը ունի. ասիկա ինքը զինքը
մինակ աչքի ցաւերու բժշկութե տրված է, ու շատ
քաջ եղած է, ուրիշներուն ալ կըսորվեցընէ:

2. Աս հիւանդանոցին մօտ խնդերուն համար
ալ բերդ մը կայ, որ հինգ դասիկոն է, ու ամէն
մէկին մէջը քսանըութնական խուցեր կան, մէջը
մասնաւոր բժիշկներ կան, որ իրենք զիրենք խն-
դերուն բժշկութե տրված են, շատ վարպետ եղած
են, ու շատերը կըբժշկեն:

3. Կումբենտօուֆ ըսված արուարձանին մէջը
սեւամաղձոտներուն (սէվտալըներուն) համար ալ
ուրիշ հիւանդանոց մը կայ: Ասիկա վարպետ բժիշկ
մը դրած է, որ նաև ասանկ հիւանդներու նայելու
շատ քաջ ըլլալով. իրենց համար շատ տեսակ դե-
ղեր գտած է:

4: Աէօբօլտշթաթ արուարձանի մէջ Աղորմած
ըսված կրօնաւորներն ալ էրիկ մարդիկներու հա-
մար հիւանդանոց մը ունին, որուն մէջը 120 հի-
ւանդի համար անկողին կայ. տարին 2,500 ինչուկ
3,000 հիւանդ կըմտնէ կելայ:

5. Անտըշթոասսէ արուարձանին մէջը Աղե-
սաբեթեան կուսանքներն ալ կնիկ մարդիկներուն
համար հիւանդանոց մը ունին, որուն մէջը 50 հի-
ւանդի համար անկողին կայ. տարին 450, ինչուկ

3,50 հիւանդ կրմտնէ կեւայ: Աս երկու հիւանդանոցներու վրայ վէրն ալ (Եր. 105 — 106. և 108.) գրեցինք:

6. Չորս պզտիկ հիւանդանոցներ ալ կան, առաջինը աշխարհական քահանաներուն համար, երկրորդը՝ վաճառականներու ու իրենց խանութներուն սպասաւորներուն համար, երրորդը անբժշկելի հիւանդներու համար, իսկ չորրորդը բանտերու մէջ հիւանդացողներու համար է:

ԳՎՈՒՆ ԺԳ:

Հասարակ կամ կրօնի վրայ:

1. Այննայի մէջը իշխօղ կամ գլխաւոր հաւատքը կաթողիկէ ուղղափառ հաւատքն է: Հոս կրնստի Արքեպիսկոպոս մը, որ իշխան (բռինչիբէ) է, տարին գրեթէ 54,000 արծաթ ֆիօրին մուտք ունի. կայսրը շատ անգամ սրբազան փափէն կըխնդրէ, ու կարդինալ ընել կուտայ: Աս արքեպիսկոպոսը ունի իրեն օգնիչ քորեպիսկոպոս մը, տասվերկու կանոնիկոս, որոնց չորսը թագ դնելու իշխանութի ունին, ու յիսունէն աւելի քահանայ խորհրդականներ:

2. Սրբազան փափին դիէն ալ նուիրակ մը կրնստի, որ միշտ արքեպիսկոպոս մըն է, վեց տա-